

การมีส่วนร่วมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการสร้างโอกาสฟื้นฟูผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคม
The participation of the Community Justice Center in creating
opportunities for the rehabilitation of prisoners to society.

*กานต์สินี งามอาจ¹ จันทราทิพย์ สุขุม²

นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ¹ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์
(E-mail corresponding author : i.mookarnsinee@gmail.com)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการสร้างโอกาสฟื้นฟูผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคม โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลตั้งขึ้นตามนโยบายของกระทรวงยุติธรรมเพื่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมมีกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้ควบคุมดูแลและกำหนดโครงสร้างการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและประชาชนภายใต้ภารกิจงาน "คืนคนดีสู่สังคม"

จากการศึกษาพบว่าสภาพปัจจุบันและปัญหาของการมีส่วนร่วมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อคืนคนดีสู่สังคม พร้อมทั้งกำหนดรูปแบบข้อตกลงในการสร้างโอกาสเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ จะเห็นได้ว่าสภาพปัจจุบันและปัญหาของการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคมโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชน คือ สังคมมีทัศนคติในด้านลบต่อผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว การประสานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีงานรองรับหลังจากที่ผู้ต้องขังที่พ้นโทษ สื่อและข่าวสารที่สังคมได้รับเกี่ยวกับผู้ต้องขังที่พ้นโทษเป็นไปในด้านลบ ตลอดจนปัญหาที่สังคมไม่ตระหนักถึงความจำเป็นของการมีส่วนร่วมในการคืนคนดีสู่สังคม จึงเป็นสาเหตุสำคัญในการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังหลังปล่อยในสังคม จำเป็นต้องกำหนดรูปแบบและการสร้างโอกาสที่เหมาะสมให้กับผู้พ้นโทษในการมีส่วนร่วมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อคืนคนดีสู่สังคม

คำสำคัญ: ศูนย์ยุติธรรมชุมชน, การกระทำความผิดซ้ำ, โอกาสฟื้นฟูผู้กระทำผิด, คืนคนดีสู่สังคม

Abstract

The objective of this research paper is to study the involvement of the Community Justice Center in creating opportunities for the reconstruction of the prisoners back to society. The Tambon Community Justice Center was established in accordance with the policy of the Ministry of Justice. To facilitate justice and reduce inequality in society The Ministry of Justice is responsible for overseeing and establishing a collaborative structure between the government and people under the mission of "Returning Good People to Society".

By studying the current conditions and problems of the participation of the Community Justice Center to return good people to society. As well as establishing an agreement format to create opportunities to prevent recidivism It can be seen that the current conditions and the problem of participation for the return of good people to society by the Community Justice Center. Is that society has a negative attitude towards the released inmates. The coordination of the relevant departments is not effective. There is no support after exempt inmates, the social media news received about acquitted inmates has been negative. As well as problems that society does not realize the necessity of participation in returning good people to society. It is a major cause of recurrence of inmates after release. In society, the formulation and the creation of suitable opportunities for the punishment of the community justice center for the return of good people to society.

Keywords: Community Justice Center, Recidivism, Opportunity Rehabilitation, Returning Good People to Society

บทนำ

อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของสังคม เกิดขึ้นโดยการกระทำของบุคคล ซึ่งการกระทำนั้นๆกฎหมายบัญญัติเป็นข้อห้ามและถือเป็นความผิดซึ่งผู้กระทำต้องได้รับโทษ ปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันและจะมีต่อไปในอนาคต เป็นภัยที่คุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ เป็นสิ่งบั่นทอนความเจริญของประเทศชาติ เป็นตัวทำลายความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม (โสภา ซิปมันน์, 2537, 1)

ประเทศไทยจึงพยายามที่จะกำหนดนโยบายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เพื่อให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้แก่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมซึ่งประกอบด้วยต้นทางและปลายทางกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ กระทรวงยุติธรรม ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ เรือนจำซึ่งต้องทำงานประสานกันอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบเนื่องจากทุกหน่วยงานมีภารกิจที่เกี่ยวข้องกันทำให้งานในการป้องกันสังคมดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อให้สังคมปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรม (นิรภัย จันทร์สวัสดิ์, 2551) โดยสาเหตุหลักที่สำคัญประการหนึ่ง คือ มีสถิติการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในปริมาณและลักษณะความรุนแรงที่สูงขึ้น (อัศกร ไชยพงษ์, 2557) ผู้ต้องขังที่พ้นโทษกลับสู่สังคม (released prisoners) มักถูกตีตราและไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการสมัครเข้าทำงานในสถานประกอบการเนื่องจากมีประวัติเคยต้องโทษและผู้ประกอบการมักไม่ไว้วางใจในพฤติกรรม ส่งผลให้ผู้ต้องขังพ้นโทษที่ผ่านการแก้ไขฟื้นฟู

และตั้งใจกลับตนเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถจำนวนมาก ประสบปัญหาการว่างงาน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การกระทำผิดซ้ำ (recidivism) ศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งมีภารกิจการคืนคนดีสู่สังคม โดยให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์ และบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้พันโทษให้กลับตนเป็นพลเมืองดี และไม่หวนกลับไปกระทำผิดอีก รวมทั้งให้บุคคลนั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมชุมชน ได้อย่างปกติตามความเหมาะสม (กองพัฒนายุติธรรมชุมชน, 2558)

การมีบทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการสร้างโอกาสฟื้นฟูผู้พันโทษกลับคืนสู่สังคมนั้นอยู่ในภารกิจที่ 5 การให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูและการสงเคราะห์ผู้พันโทษให้กลับตนเป็นพลเมืองดี และไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ โดยสร้างความร่วมมือของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในพื้นที่ ครอบคลุม ผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ เพื่อแลกเปลี่ยนและวางแนวทางการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งต้องมีการติดตามผลเพื่อรายงานไปยังยุติธรรมจังหวัดด้วย

สถานการณ์ปัจจุบันมีผู้ต้องขังที่พันโทษและกลับไปกระทำผิดซ้ำเป็นจำนวนมาก กรมราชทัณฑ์มีนโยบายคืนคนดีสู่สังคม แต่จากสถานการณ์กลับกลายเป็นว่าคืนคนเดิมสู่สังคมนั้น การกระทำผิดซ้ำเป็นปัญหาหลักและปัญหาสำคัญที่ต้องให้ความสำคัญ ทั้งการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับผู้ต้องขังให้สมดุลกับการดูแลความปลอดภัยให้สังคม ไม่ควรเน้นผลักผู้ต้องขังออกสู่สังคมเพียงอย่างเดียวแต่ต้องให้สำนึกผิดเมื่อได้รับโทษและเกรงกลัวต่อบาปด้วย (แผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2563 – 2565)

แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ต้องขังเพื่อคืนคนดีสู่สังคม (SI122) (สนับสนุนแผนแม่บทประเด็น การพัฒนาตลอดช่วงชีวิต แผนย่อยส่งเสริมการพัฒนา การปรับเปลี่ยนทัศนคติและสร้างศักยภาพ ให้ผู้ที่เคยกระทำผิดสามารถประกอบอาชีพ เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศและอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข) โดยการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังพัฒนาเรือนจำเฉพาะทางด้านต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้ต้องขัง พัฒนาทักษะให้กับผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐและองค์กร ภาคเอกชนในกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยทั้งระบบผู้ต้องขังสามารถมีรายได้ระหว่างถูกคุมขัง เมื่อพ้นโทษมีทุนในการออกไปประกอบอาชีพสุจริต กลับไปสู่สังคมโดยสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ

อัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว 5 ปีย้อนหลัง

ปล่อยตัวในช่วงปีงบประมาณ (Starting point)	จำนวนผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว (คน)	มีเลขบัตรประชาชน (คน)	จำนวนผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี	ร้อยละ	จำนวนผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 2 ปี	ร้อยละ	จำนวนผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 3 ปี	ร้อยละ
2559	147,016	123,267	17,673	14.34	31,950	25.92	43,258	35.09
2560	135,760	117,421	17,416	14.83	31,057	26.45	40,584	34.56
2561	110,110	97,748	15,221	15.57	26,225	26.83	33,384*	34.15*
2562	160,266	145,151	21,135	14.56	35,143*	24.21*	36,881**	25.41**
2563	156,396	144,949	17,106*	11.80*	19,945**	13.76**		

2564	130,000	122,520	4,853**	3.96**		
------	---------	---------	---------	--------	--	--

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการสร้างโอกาสฟื้นฟูผู้พ้นโทษ กลับคืนสู่สังคม ในสภาพปัจจุบันและปัญหาของการมีส่วนร่วมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อการคืนคนดีสู่สังคม พร้อมทั้งกำหนดรูปแบบข้อตกลงในการสร้างโอกาสเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ และปัญหาสังคมที่มีทัศนคติในด้านลบต่อผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว ตลอดจนปัญหาที่สังคมไม่ตระหนักถึงความจำเป็นของการมีส่วนร่วมในการคืนคนดีสู่สังคมที่เป็นสาเหตุสำคัญในการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังหลังปล่อยในสังคม

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการมีส่วนร่วมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อคืนคนดีสู่สังคม พร้อมทั้งกำหนดรูปแบบข้อตกลงในการสร้างโอกาสเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ

วิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แก่ มีกฎหมายร่างพระราชบัญญัติศูนย์ยุติธรรมชุมชน แนวคิดและนโยบาย การคือคนดีสู่สังคม ศึกษาจากหนังสือ บทความ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์ เรียบเรียง และมีการอ้างอิงประกอบเนื้อหาจนกระทั่งได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางแก้ปัญหาของการมีส่วนร่วมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนคืนคนดีสู่สังคม พร้อมทั้งกำหนดรูปแบบข้อตกลงในการสร้างโอกาสเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ

ผลการวิจัย

ยุติธรรมชุมชนเป็นกระบวนการจัดการความขัดแย้งรูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ การจัดการความขัดแย้งในอดีตมีวัตถุประสงค์เพื่อ “แก้แค้น ทดแทน” หรือ “ยับยั้ง” การกระทำความผิด โดยให้ความสำคัญกับผู้กระทำผิด การกำหนดโทษอย่างรุนแรงสมกับการตัดสินใจก่ออาชญากรรม (พงษ์ธร ธัญญศิริ, 2555) ต่อมาราวคริสต์ทศวรรษที่ 1970s มุ่งมองต่อความขัดแย้งและอาชญากรรมเปลี่ยนแปลงไป นักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา พบว่าอาชญากรรมว่าเป็นผลผลิตอย่างหนึ่งของสังคม สังคมจึงต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบการป้องกันแก้ไข การลงโทษได้ปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์เน้นการ “แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู” ให้ความสำคัญกับการเยียวยาผู้เสียหาย (ยศศักดิ์ โกศัยกานนท์, 2557) โดยยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ปรากฏแนวคิดยุติธรรมชุมชนในยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และเท่าเทียมกันทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความเป็นธรรมได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ผ่านกิจกรรมขับเคลื่อนยุติธรรมชุมชน (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม, 2559)

ทฤษฎีทางอาชญาวิทยา (Criminological Theory) ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจด้านการคืนคนดีสู่สังคม การควบคุมทางสังคม หมายถึง วิธีการและกระบวนการทั้งหมดซึ่งกลุ่มหรือสังคมใช้ในการให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติตามที่สังคมคาดหวัง (All the means and processes whereby a group or a society secures its members conformity to its expectation) สังคมจะต้องมีความสงบเรียบร้อยและความมีระเบียบ (social order) เพื่อให้สังคมดำเนินไปได้ด้วยดี ทฤษฎีอาชญาวิทยาทั่วไปมักจะนำเสนอว่าพฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากแรงหรือปัจจัย ไม่ว่าจะมาจากปัจจัยภายในร่างกายหรือภายนอกในร่างกายมนุษย์มากระตุ้นหรือผลักดัน ให้บุคคลกระทำผิด แต่กลุ่มทฤษฎีควบคุม (Control Theories) อธิบายสาเหตุของพฤติกรรม อาชญากรรมในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือทฤษฎีแนวนี้มีสมมติฐานว่าแรงจูงใจของพฤติกรรม อาชญากรรมเป็นสิ่งธรรมชาติภายในบุคคล และบุคคลจะประกอบอาชญากรรมหากไม่มีกลไกใด มาควบคุมพฤติกรรม ดังนั้น ทฤษฎีแนวนี้มุ่งที่จะตอบคำถามว่า “เหตุใดบุคคลจึงไม่กระทำผิดกฎหมาย” ซึ่งทฤษฎีแนวนี้ก็ตอบคำถามนี้ว่า บุคคลกระทำผิดเนื่องจากความอ่อนแอของปัจจัยที่ควบคุมหรือ ขัดขวางไม่ทำให้บุคคลกระทำผิดไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจนเป็นเหตุให้บุคคลแสดง พฤติกรรมออกมา เร็ด (Reiss, 1951) นักวิชาการผู้ร่วมก่อตั้งทฤษฎีนี้เชื่อว่าสาเหตุที่บุคคลปฏิบัติตามกฎหมายเพราะว่ากลไกควบคุมทางสังคมขัดขวางไม่ทำให้บุคคลประกอบอาชญากรรมเมื่อใดก็ตามที่กลไกควบคุมได้หมดสิ้นหรืออ่อนแอลง พฤติกรรมอาชญากรรมก็จะเกิดขึ้น

แนวคิดการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับสังคมส่วนรวม ในการตัดโอกาสจากการกระทำผิดของผู้ที่ถูกลงโทษให้ควบคุมตัวอยู่ใน เรือนจำเพื่อไม่สร้างปัญหาให้กับสังคม อย่างไรก็ตาม การท างานราชทัณฑ์ในปัจจุบันไม่เพียงแต่ ควบคุมอยู่ในกำแพงเรือนจำแต่ยังส่งต่อไปยังสังคมเมื่อพ้นโทษ ซึ่งรัฐบาลปัจจุบันตระหนักถึงปัญหา สำคัญของการสร้างความเชื่อมั่นและลดปัญหาอาชญากรรมจากการกระทำผิดซ้ำ โดยคณะรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2559 เรื่อง มาตรการบูรณาการการแก้ไขฟื้นฟู ติดตาม ดูแล ช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้กระทำผิดในชุมชน ซึ่งมีหลายหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการคืนคนดีสู่สังคม และให้เกิดการยอมรับกลุ่มผู้พ้นโทษ กลับเข้าสู่ชุมชนในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคม

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและติดตามผู้พ้นโทษ ขึ้นตอนสำคัญที่จะช่วยพัฒนา ศักยภาพของผู้ต้องขังให้พร้อมกับความต้องการของสังคม โดยจะเป็นการพัฒนาศักยภาพและสภาพ ของผู้ต้องขังในทุกมิติ ทั้งในด้านสุขภาพ จิตใจ และความพร้อมในด้านการศึกษาและวิชาชีพส่วนการ ติดตามผู้พ้นโทษโดยเป็นกระบวนการติดตามดูแลให้ความช่วยเหลือหลังปล่อยในระยะ 1 ปี เพื่อให้เขาเหล่านั้นสามารถปรับตัวอยู่กับสังคมชุมชนได้อย่างปกติ ไม่กลับไปกระทำ ผิดซ้ำอีก เป็นเรื่อง สำคัญ ดังนั้น กรมราชทัณฑ์จึงได้ประสานความร่วมมือภาคสังคม เช่น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมการปกครอง กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมคุมประพฤติ ร่วมถึงบริษัทห้างร้านหรือ

เอกชน เข้ามาร่วมในการดูแลติดตามให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น การจัดหางาน การ
แนะนำ หน่วยงาน อย่างไรก็ตามสังคมยังมองว่าผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยตัวยังไม่เป็นคนดีของสังคมตาม
เป้าประสงค์ ของกรมราชทัณฑ์ที่ก าหนด สังคมได้ดีตรา (Stigma) พวกเขาเพราะความไม่ไว้วางใจ
ไม่มีความเชื่อมั่น ในการแก้ไข จึงมักจะไม่ให้โอกาสคนเหล่านี้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น
การจะพัฒนาคนกลุ่มนี้ จึงเป็นเรื่องยาก จ าเป็นต้องสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนและพัฒนา
กลไกการสร้างการยอมรับ ของสังคมชุมชน การปลดปล่อย และการเตรียมความพร้อมกลับสู่สังคม
ของผู้ต้องขังหลังการพ้นโทษ (นิศา ศิลารัตน์, 2556 : 315-316) การเตรียมการปลดปล่อย (Pre-
release) หรือการช่วยเหลือผู้ต้องขังที่จะได้รับการ ปลดปล่อยจากเรือนจำให้สามารถปรับตัวให้กลับ
สู่ครอบครัว สังคม และมีชีวิตปกติตลอดจนมีอาชีพ สุจริตที่สามารถเลี้ยงครอบครัวและตนเองได้ ถือเป็น
เป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมได้อีกวิธีหนึ่ง แต่จากสภาพแวดล้อมในเรือนจำที่แตกต่างจาก
สังคมภายนอก การที่ผู้กระทำ ความผิดต้องใช้ชีวิตอยู่ ในเรือนจำนานๆ ทำให้ต้องประสบปัญหาใน
การปรับสภาพชีวิตเพื่อกลับสู่ชีวิตปกติในสังคม ดังนั้น

เรือนจำและทัณฑสถานจึงต้องมีการเตรียมการปลดปล่อย เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความพร้อมที่จะ
ออกไป ดำเนินชีวิตในสังคมภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานโครงการคืนคนดีสู่สังคม
(เสาวคนธ์ เจริญรักษ์, 2552 : 27-33) กระทรวงยุติธรรม ได้จัดทำโครงการคืนคนดีสู่สังคม มี
วัตถุประสงค์หลักเพื่อจ้างงาน ผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ผู้ต้องขัง
ผู้ถูกคุมความประพฤติ และเยาวชนที่รับการฝึกอบรม เข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐในสังกัด
กระทรวงยุติธรรมและหน่วยงาน ภาคเอกชน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวมีรายได้ประจำระดับหนึ่ง
ที่จะช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าของตนเอง
และไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำรวมทั้งปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคมให้ยอมรับ เพื่อให้โอกาสผู้พ้น
โทษที่เคยดำเนินชีวิตผิดพลาด และพร้อมที่จะกลับตัวเป็นคนดีของสังคม เนื่องจาก ปัจจุบันสังคมยัง
มีทัศนคติต่อบุคคลเหล่านี้ในเชิงลบทำให้ผู้พ้นโทษประสบปัญหาต่างๆ เช่น การ ว่างงานทำให้ไม่มี
รายได้ที่จะสามารถดูแลตนเองและครอบครัวได้ บางคนคิดกลับไปกระทำผิดซ้ำกลายเป็นปัญหาของ
สังคมต่อไป กระบวนการทางด้านสังคมสงเคราะห์ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ประกอบด้วยกระบวนการงาน
ต่างๆ ในการคืนบุคคลให้กับสังคม กรมราชทัณฑ์มีวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในกระบวนการปล่อยตัว
มี 4 แบบ คือ

1. กรณีผู้ต้องขังเสียชีวิต
2. กรณีผู้ต้องขังถูกประหารชีวิต
3. กรณีปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไข ด้วยวิธีการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุก
4. กรณีปล่อยตัวแบบไม่มีเงื่อนไขเป็นการปล่อยตัวพ้นโทษตามคำพิพากษาของศาล

การปล่อยตัวในแบบที่ (3) และแบบที่ (4) เป็นการปล่อยตัวกรณีผู้ต้องขังยังมีชีวิต มีวิธีการ
ปฏิบัติ ดังนี้ 1. การปล่อยตัวแบบที่ (3) การปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไข กรมราชทัณฑ์มีแนวทางปฏิบัติ
กรณีการปล่อยตัวผู้ต้องขังแบบมีเงื่อนไขด้วยวิธีการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุก ถือว่า

ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวมีสภาพเป็นผู้ต้องขัง แต่ได้รับโอกาสให้ออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอก ก่อนครบกำหนดโทษ การปฏิบัติกรณีผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไข กำหนดให้ ดำเนินการส่งต่อผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวให้กับสำนักงานคุมประพฤติในพื้นที่ที่ผู้ต้องขังจะไป ภูมิลำเนา เพื่อสำนักคุมประพฤติในฐานะหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่รับช่วงต่อดูแลติดตามสอดส่อง ผู้ต้องขัง ที่ได้รับการปล่อยตัวให้ปฏิบัติตามภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ หากผู้ต้องขังที่ได้รับการ ปล่อยตัว กระทำผิดเงื่อนไขคุมประพฤติข้อใดข้อหนึ่งอาจจะถูกจับตัวส่งเข้าคุมขังในเรือนจำตาม กำหนดโทษ ที่ยังเหลืออยู่โดยไม่ต้องมีหมายจับ และในทางกลับกันเมื่อครบกำหนดโทษตามคำ พิพากษาของศาล จะได้รับใบรับรองการพ้นโทษหรือที่เรียกว่าใบบริสุทธิ์ 2. การปล่อยตัวแบบที่ (4) การปล่อยตัวแบบไม่มีเงื่อนไข เป็นการปล่อยตัวพ้นโทษ ตามคำพิพากษาของศาลผู้ต้องขังที่ได้รับการ ปล่อยตัวจะได้รับใบรับรองการพ้นโทษผู้ต้องขังที่ได้รับ การปล่อยตัวทั้งแบบมีเงื่อนไขและแบบไม่มี เงื่อนไข เมื่อได้รับใบรับรองการ พ้นโทษ ถือว่าเป็น ประชาชนทั่วไป ซึ่งถือว่าเป็นการสิ้นสุดบทบาท หน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

อภิปรายผล

การให้โอกาส (Opportunity Giving) หมายถึง ผู้ประกอบการได้ให้โอกาสผู้พ้น โทษได้เข้าทำงานในองค์กร เพื่อให้ผู้พ้นโทษ ได้มีงานทำ สามารถเปลี่ยนแปลงตัวเองไป ในทางที่ดีขึ้น และสามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ

“ให้โอกาสเขามีที่ยืนในสังคม ให้เขาได้กลับตัวกลับใจ ไม่ก่อปัญหาให้สังคมต่อไป สิ่งนี้คือ หัวใจหลักที่เราตั้งใจจะเปิดโอกาสให้เขา เพราะถ้าเขาพ้นโทษมา แล้วสังคมไม่ให้ โอกาสเขามันจะยิ่งไป ปิดกั้นและทำลายโอกาสเขา เขาก็จะมีโอกาสไปกระทำผิดซ้ำ จะ ก่อปัญหาสังคมโดยทางอ้อม

การให้โอกาสผู้พ้นโทษได้เข้าทำงานในองค์กร คือสิ่ง สำคัญที่จะช่วยให้ผู้พ้นโทษมีที่ยืนใน สังคม ให้ผู้พ้นโทษได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ ให้ผู้พ้นโทษได้ทดลองเข้าทำงานในองค์กร โดยไม่ตีตราผู้พ้น โทษถึงอดีตที่เคยกระทำความผิด เพราะการให้โอกาสแก่ผู้พ้นโทษให้ได้มีงานทำอาจจะทำให้ผู้พ้น โทษไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ ซึ่งนั่น หมายถึงว่าปัญหาสังคมจะลดน้อยลง และในส่วนของผู้พ้นโทษ หากได้รับโอกาสในการเข้าทำงานในองค์กรแล้ว ให้รักษาโอกาสที่ตนเองได้รับให้ดีที่สุด การให้โอกาส แก่ผู้พ้นโทษจะเน้นไปในส่วนของผู้ประกอบการ ที่ให้โอกาสผู้พ้นโทษได้เข้า ทำงานในองค์กรของตน โดยผู้ประกอบการ อาจจะต้องมีระบบตรวจสอบการทำงาน เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ พ้นโทษจะไม่กระทำผิด ในองค์กร และไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำอีก

การคืนคนดีสู่สังคมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในด้านสภาพปัจจุบันปัญหา ด้านทัศนคติ ด้าน ความต้องการ เนื่องจากมีหลากหลาย วิธีการในการคืนคนดีสู่สังคม ดังเช่นงานวิจัยของ ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด กล่าวถึงแนวทางการคืนคนดีสู่ สังคมว่า แนวทางการพัฒนาพฤตินิสัย ผู้กระทำผิดของ ประเทศไทยปัญหาที่กรมราชทัณฑ์และกรมคุมประพฤติ เผชิญกับการพัฒนาพฤติ

นิสัยผู้กระทำผิด รวมทั้งได้ นำเสนอรูปแบบการพัฒนาพหุติสนัยแบบไร้รอยต่อ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การ
จำแนก ประเภทของอาชญากร การ จัดและประเมินผลกระทบของนโยบาย การเตรียม ความ
พร้อมก่อนปล่อยการกลับคืนสู่สังคมและการติดตามประเมินผลหรือแม้แต่งานวิจัยของ
บุญช่วย แจ้งเวชฉาย กล่าวว่่า ปัจจัยที่ทำให้งานนี้ประสบความสำเร็จคือ การ วางแผน
อย่างเป็นระบบและความชัดเจนในขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งการมีงบประมาณ
และกำลังคนดำเนินการอย่างเพียงพอและคนที่ทำมีจิตสำนึก ประกอบด้วย ด้านความ
ชัดเจนของเป้าหมายและ วัตถุประสงค์ ด้านทรัพยากร ด้านการสื่อสารระหว่าง องค์กร
และกิจกรรมสนับสนุนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ด้านลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไป
ปฏิบัติด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และด้านเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และ
การเมืองล้วนแล้วการจะคืนคนดีสู่ สังคมได้ก็ต่อเมื่อรู้สภาพปัจจุบันปัญหา รู้ถึงทัศนคติที่
ตามมาและรู้ถึงความต้องการในแต่ละฝ่ายที่จะเอื้อให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จ
เพื่อที่จะคืนคนดีสู่สังคมได้ อย่างสมบูรณ์ต่อไป

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นแนวทางให้ศูนย์เครือข่ายยุติธรรมชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำรูปแบบการ
มีส่วนร่วม เพื่อการคืนคนดีสู่สังคมระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชน นโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพ
ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ให้ก้าวไปได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือนโยบายอาจลดภาษี ให้ผู้ประกอบการที่รับ
อดีตผู้ต้องขังเข้าทำงาน

ช่วยให้ผู้กระทำผิดปรับตัวกลับเข้าสู่ชุมชนได้ เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นในชุมชน
การแก้ปัญหาจึงควรเกิดขึ้นในชุมชนด้วย จึงไม่ควรถูกแยกตัวผู้กระทำผิดออกจากชุมชนโดยการ
จำคุกเท่านั้น แต่ควรทำให้ ผู้กระทำผิดเข้าใจถึงสาเหตุของการกระทำผิด รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น
ต่อชุมชน ผู้กระทำผิดต้องร่วมรับผิดชอบและแก้ไขผลร้ายจากการกระทำผิดนั้น โดยมองว่าผู้กระทำ
ผิดก็คือคนในชุมชนที่ควรได้รับโอกาส แก้ไขโดยชุมชนเป็นผู้ให้การช่วยเหลือให้กลับมาอยู่ร่วมใน
สังคมได้โดยปกติสุข

ส่งเสริมการทำงาน แบบบูรณาการกับหน่วยงาน ต่างๆ เช่นสาธารณสุขเกี่ยวกับสุขภาพ
อนามัย การ ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิต และสถาบันทางศาสนาใน ชุมชน เกี่ยวกับบทบาทของ
พระสงฆ์ หรือผู้นำศาสนาใน การปรับพฤติกรรม เป็นต้น เพื่อกระตุ้นและเสริมพลังใน ชุมชน
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กระทรวงยุติธรรมควรกำหนดเป็นนโยบายด้าน การประชาสัมพันธ์ภารกิจด้านการคืนคนดีสู่
สังคมสร้างการยอมรับและให้โอกาสแก่ผู้พ้นโทษของกระทรวงให้กับหน่วยงานในสังกัดดำเนินการ
อย่างต่อเนื่องและเป็น รูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนต่างๆและกรมราชทัณฑ์ต้องกำหนด

นโยบายที่ชัดเจนในการ ดำเนินงานร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนและกำหนดเป็น นโยบายเน้นหนักให้ เรือนจำ ทัดตลสถานทั่วประเทศ ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของภาคนิพนธ์ เรื่อง การมีส่วนร่วมของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการ สร้างโอกาสฟื้นฟูผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคม หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย ทักษิณ

บรรณานุกรม

โสภา ขปิลมันน์. (2537). อาชญากรรม : ปัญหาที่ควรแก้ไขในสังคมปัจจุบัน.

กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

นิรภัย จันทรสวัสดิ์. (2551). การบริหารความเสี่ยง จากทฤษฎีสู่ปฏิบัติ. กรุงเทพฯ

อัศศกร ไชยพงษ์. (2557). อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา. สุราษฎร์ธานี: คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

กองพัฒนายุติธรรมชุมชน ส ำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, คู่มือการปฏิบัติงาน

เครือข่ายยุติธรรมชุมชน, 2558

พงษ์ธร ธัญญสิริ. (2555). อาชญวิทยา. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.

ยศศักดิ์ โกศัยกานนท์. (2557). ยุติธรรมชุมชนในกระบวนการยุติธรรมไทย. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญา

นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ: ระเบียบ

กระทรวงยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2550). การป้องกันอาชญากรรมในเขต

กรุงเทพมหานครและปริมณฑล: ศึกษาการจัดสภาพแวดล้อม สำหรับการจัดทำคู่มือสำหรับ

ประชาชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมราชทัณฑ์ สถิติการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง (ข้อมูล ณ วันที่ 30 พฤษภาคม 2564)สืบค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2564, จาก <http://www.correct.go.th/recstats/>